

Виноградова Анна Ігорівна

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри правосуддя
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Початок досудового розслідування порушень законодавства про захист рослин

Постановка проблеми.Важливоюумовою успішного розслідування порушень законодавства про захист рослин є своєчасність виявлення ознак кримінального правопорушення та початку досудового розслідування.

Швидке, повне та неупереджене дрозслідування злочинів, установлення осіб, які їх вчинили, залежить, насамперед, від безпомилкових дій слідчого, прокурора на початковому етапі розслідування, у зв'язку із чим у криміналістичній літературі неодноразово зазначалося велике практичне значення дослідження та розробки проблематики саме початкового етапу розслідування різних видів злочинів.

Аналіз стану досліджень.Дослідженню різних аспектів початкового етапу розслідування злочинів приділяли увагу такі вчені-криміналісти, як Г.А. Абдумаджидов, В.М. Биков, С.П. Богатирьов, В.Л. Бурнацький, В.І. Галаган, І.Ф. Герасимов, І.А. Зінченко, Є.П. Іщенко, Ю.Ф. Карєлов, В.П. Колонюк, В.І. Куклін, В.І. Лунгу, І.Х. Турсунов, О.Г. Філіппов, В.І. Шаблін та інші.

Метою статті є висвітлення проблемних питань пов’язаних з початком досудового розслідування порушень законодавства про захист рослин.

Виклад основного матеріалу.У частині 1 статті 214 Кримінального процесуального кодексу України[1](далі – КПК України)закріплено, що слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов’язаний внести відповіді відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) та розпочати розслідування [2].

Критерієм оцінки необхідності внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру є наявність у заяві, повідомленні про вчинене правопорушення ознак злочину, зокрема, що вказують про час, місце, спосіб учинення злочину, завдану шкоду, осіб, які причетні до нього, та інших.

Щодо матеріалів самостійного виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, то після внесення відповідної інформації

© Виноградова А.І.

до ЄРДР, відомості, що містяться в цих матеріалах, оцінюються слідчим за наступними критеріями:

– джерело інформації, його походження, зв'язок з подією, яка вивчається, надійність, можливі дефекти відображення ним об'єктивної дійсності (хворобливий стан особи, дефекти сприйняття і т. ін.);

– зміст інформації, її повнота, точність, які саме обставини події і наскільки повно висвітлюються в матеріалах;

– яким чином, за допомогою яких методів було виявлене джерело інформації, надійність цих методів, правомірність використання;

– чи не суперечить інформація в наданих матеріалах одна одній.

Важливе значення для розслідування на першочерговому етапі має встановлення слідчим за участю спеціаліста виду об'єктів забруднення, їх особливостей, наявності забруднюючих речовин на поверхні ґрунту, води, трави, дні водойму; їх кольору; запаху; розмірних характеристик; прозорості, температури води; виду, розміру, кольору рослин; ознак змін природного забарвлення та інших обставин. Слідчий має підрахувати кількість загиблих рослин або загальну площу їх виявлення, взяти їх проби, якщо це можливо, та зафіксувати зазначені ознаки в протоколі огляду місця події.

Будь-яка оцінка є єдністю суб'єктивного та об'єктивного моментів у пізнанні дійсності. Вона виявляється ставленням суб'єкта, що пізнає, до дійсності. Оцінка одночасно суб'єктивна (виконується суб'єктом, залежить від нього, від мети його діяльності, потреб) та об'єктивна (заснована на об'єктивному знанні явищ, предметів, що вивчаються), тобто вона виконується за внутрішнім переконанням, що засноване на всебічному, повному та об'єктивному розгляді всіх обставин у їх сукупності [3, с. 89].

Оцінці властива ціннісна орієнтація, яка передбачає правильне використання в пізнанні об'єктивних цінностей і тих критеріїв, на які людина орієнтується, даючи оцінку. Ціннісна орієнтація при цьому визначається низкою чинників, серед яких найважливіше значення мають:

а) знання кримінального і кримінально-процесуального законів;

б) уміння визначити конкретні задачі розслідування;

в) професійний і життєвий досвід [4, с. 181-182].

У ході оцінки первинних матеріалів кримінального провадження у слідчого відбувається формування знання щодо фактичних обставин події. Зміст цього знання одержує своє вираження у висновках і рішеннях, які формуються у слідчого за допомогою глибокого і всебічного вивчення зібраних матеріалів. Крім того, необхідно мати на увазі, що одні й ті ж відомості можуть оцінюватися різними

слідчими по-різному. Це залежить від змісту ціннісної орієнтації слідчого, запасу знань, наявності професійного досвіду, вміння правильно застосувати їх в ході оцінки досягнутого знання.

Знання фактичних обставин події оцінюються І. М. Лузгіним щодо їх відповідності дійсності як помилкові, імовірні та достовірні. Конкретизація оцінки імовірного знання показує ставлення до нього людини і практично полегшує розв'язання пізнавальних задач. Проте, треба мати на увазі, що, яка б імовірність не називалася, вона сама по собі від цього не зміниться, не перейде в іншу категорію оцінки – у помилкове або істинне знання.

Імовірність означає недостатньо обґрунтоване знання; достовірність, навпаки, цілком обґрунтоване знання, що виключає будь-які сумніви в його правильності, відповідності дійсності [4, с. 181-189]. Як імовірне знання оцінюється таке знання фактичних обставин події, яке сформувалося у слідчого на основі вивчення деякої сукупності відомостей, припускає різне пояснення явищ і потребує додаткової перевірки.

Імовірне знання обумовлюється відсутністю даних для достовірної оцінки досліджуваного положення. Знання оцінюється як імовірне щодо деяких обставин: причини події, способу вчинення злочину, мотиву і т. ін. Підставою для достовірної думки про ці обставини могло б слугувати їх безпосереднє сприйняття, але у слідчого немає можливості безпосередньо сприймати такі обставини, тому він вимушений встановлювати та досліджувати їх за допомогою відомостей, одержаних із різних джерел. Доки оцінка всієї сукупності одержаних відомостей остаточно не переконає слідчого в дійсній природі явищ, що вивчаються, їх походженні й зв'язках, думки про них оцінюються як імовірні [5, с. 236].

Достовірність сприймається як точне, відповідне дійсності знання, що містить істинне пояснення події та виключає інші пояснення.

Під час отримання первинної інформації, що містить ознаки злочину, та внесення її до ЄРДР, слідчий звичайно має в своєму розпорядженні неповні та неточні відомості. Дані про подію в цей період розслідування, що ґрунтуються на таких відомостях, повинні бути оцінені як імовірні (не достовірні), оскільки до проведення відповідного розслідування не можна передбачити, чи є вони істинними або помилковими.

Рекомендації щодо оцінки первинної інформації, що містить ознаки злочину, повинні знаходити своє відображення у методиках розслідування злочинів. Під час внесення такої інформації до ЄРДР можна лише ймовірно оцінювати доказове значення одержаної інформації, оскільки вона ще не перевірена й не підтверджена процесуально, а тому не має статусу доказу.

На початку досудового розслідування порушень законодавства про захист рослин, у випадках, коли потрібна перевірка відомостей, що містяться в заяві (повідомленні) про злочин, для одержання додаткових даних (відомостей) про наявність чи відсутність ознак злочину, про обставини вчинення діяння, про особу (осіб), причетну до його вчинення, про очевидців події тощо проводяться допити відповідно до вимог ст. 224 КПК України.

Поширеною процесуальною дією на початку розслідування злочинів цього виду є тимчасовий доступ до документів, що проводиться в порядку ст. ст. 159-166 КПК України. Тимчасовий доступ до документів проводиться для перевірки інформації, що міститься в заявах або повідомленнях про злочин, і відповідно до ч. 1 ст. 159 КПК України полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться ці документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом вилучити їх (здійснити їх виїмку).

Відповідні документи, що мають значення при розслідуванні порушень законодавства про захист рослин, можуть бути отримані від державних органів, підприємств, установ, організацій, приватних осіб тощо.

Аналіз змісту правової регламентації тимчасового доступу до документів дозволяє говорити про нього як про самостійну процесуальну дію, спрямовану на ознайомлення та (або) отримання документів, необхідних для кримінального провадження. Необхідність проведення цієї дії може виникнути під час допиту, в ході слідчого огляду, під час підготовки до проведення експертизи.

Серед інших завдань, які необхідно виконати, як правило, одразу після реєстрації інформації, що містить ознаки злочину, в ЄРДР, можна виділити: отримання консультацій у компетентних осіб, установлення місцеперебування певних осіб і документів чи інших слідів злочинної діяльності тощо. Зазначимо, слідчі (розшукові) дії для вирішення завдань такого характеру можуть проводитися як слідчим безпосередньо, так і за його дорученням оперативними підрозділами органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

Вибір конкретних засобів перевірки і тактика їх застосування залежать, насамперед, від слідчої ситуації, способу та джерела отримання інформації про вчинення злочину.

© Виноградова А.І.

По-перше, правильний вибір тактичних прийомів під час проведення слідчої перевірки дасть змогу отримати повну і правдиву первинну інформацію. По-друге, наприклад, у разі проведення допиту, як однієї з найрозповсюдженіших слідчих (розшукових) дій, встановлення психологічного контакту слідчого з допитуваним, правильний вибір тактичних прийомів, уміле використання наявних даних відіграють часто вирішальну роль у виявленні ознак злочину. Це засвідчує необхідність застосування власне тактичних криміналістичних засобів отримання інформації. До них, зокрема, відносять:

тактичний прийом; тактичну комбінацію; тактичну операцію; тактичну (криміналістичну) рекомендацію; тактичне рішення. Ці тактичні засоби, не будучи процесуальними, все ж зумовлені досягненнями науки, узагальненнями матеріалів криміналістичної практики, сприяють ефективнішому та з меншою витратою сил і засобів виконанню процесуальних дій.

Зазначимо, що приводами до початку досудового розслідування щодо порушення законодавства про захист рослин можуть бути заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян. Так, наприклад, прокуратурою Лисянського р-ну Черкаської області за фактом загибелі посівів цукрового буряка було порушено кримінальну справу за заявою директора ТОВ СВА «Порадівське» Олійника В.В. та жительки с. Порадівка Костенко О.Г. У Постанові про порушення кримінальної справи зазначається, що 16-17 червня 2006 р. невідомі особи на території ТОВ СВА «Порадівка» с. Боярка, Лисянського р-ну Черкаської області, здійснювали заходи по обробітку сільськогосподарських культур засобами захисту рослин за допомогою авіації. В результаті проведення даних заходів знищено посіви цукрового буряка на полі № 1 площею 30 га, що належить ТОВ СВА «Порадівське», чим Товариству спричинено тяжких наслідків [6].

Висновок. Підсумовуючи викладене, необхідно підкреслити, що належна оцінка первинної інформації, що містить ознаки злочину, якісне проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, направлених на її перевірку, тісна взаємодія між контролюючими органами, оперативними підрозділами та слідчим є важливими умовами успіху в боротьбі зі злочинами, пов’язаними з порушеннями законодавства про захист рослин.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального

процесуального кодексу України»: чинне законодавство з 19 листопада 2012 року. – К.: Паливода А. В., 2012. – 382 с.

2. Про єдиний державний реєстр досудових розслідувань: Наказ Генеральної прокуратури України № 69 від 17.08.2012 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.50396.0

3. Книженко С.О. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування екологічних злочинів: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.08 / С.О. Книженко. – Х., 2005. – 207 с.

4. Лузгин И.М. Методологические проблемы расследования / И.М. Лузгин. – М.: Юрид. лит., 1973. – 216 с.

5. Тищенко В.В. Корыстно-насильственные преступления. Криминалистический анализ : монография / В. В. Тищенко. – Одесса : Юрид. лит., 2002. – 360 с.

6. Справа № 1/22-2006. Архів Лисянського районного суду Черкаської області. – 2006.

Стаття присвячена висвітленням проблемних питаньпов'язаних зпочаткомдосудового розслідуванняпорушеньзаконодавства про захистрослин.

Ключові слова: *досудове розслідування; захист рослин; злочин; оцінка; першочерговий етап*

Статья посвященаосвещением проблемных вопросов, связанных с началом досудебного расследования нарушений законодательствао защитерастений.

Ключевыеслова*: досудебное расследование,защита растений;преступление, оценка; первоочередной этап*

Article is devoted to highlighting the problematic issues associatedwiththe start ofthe pre-trial investigation of violations oflegislation on plantprotection.

Keywords:*pre-trial investigation,protection of plantscrime, evaluation, primary stage*

© Виноградова А.І.